

Klimat- och näringslivsdepartementet
Miljöprövningsenheten
103 33 Stockholm

Yttrande angående Betänkandet Värdet av vinden - Kompensation, incitament och planering för hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften (SOU 2023:18)

Sammanfattning

- Samhället står inför ett kraftigt ökat elbehov i och med elektrifieringen vilket innebär att det kommer krävas en kraftig utbyggnad av fossilfri elproduktion. Vindkraft kommer spela en avgörande roll för att säkerställa att elbehovet tillgodoses både på kort och lång sikt och för att vi ska klara de energi- och klimatpolitiska målen behöver utbyggnad ske både på land och till havs.
- Energimyndigheten vill framhålla vikten av att i utformningen av alla former av incitament eller kompensation bör teknikneutralitet beaktas.
- Energimyndigheten delar utredningens bedömning att frågan om ett kommunalt incitament, i form av ett statligt stöd eller intäkt, bör utredas vidare.
- Energimyndigheten är positiv till förslaget att kommuner ska kunna förena ett tillstyrkande till vindkraftspark med ett finansieringsvillkor för lokalsamhällets utveckling.
- Energimyndigheten tillstyrker förslagen om att Energimyndigheten ska ta fram en vägledning för lagen om kommunal energiplanering samt att det införs ett tillfälligt ekonomiskt stöd för kommuners energiplanering med fokus på utbyggnad av fossilfri elproduktion.
- Energimyndigheten ser att utredningens förslag om intäktsdelning till närboende och rätt till inlösen för fastighetsägare till intilliggande fastigheter inte kommer öka kommunernas tillstyrkan och avstyrker därmed förslagen.

Energimyndighetens ställningstagande

Samhället står inför ett kraftigt ökat elbehov till följd av en ökad elektrifiering i samhället som drivs av omställningen i industri- och transportsektorn.

Omställningen till ett elektrifierat samhälle är också viktig för Sveriges konkurrenskraft. För att möjliggöra den nödvändiga energi- och klimatomställningen, krävs redan en massiv insats för att anpassa, förnya och bygga ut såväl fossilfri elproduktion som nödvändig infrastruktur för elektrifieringen. Vindkraften kommer svara upp mot en betydande del av det framtida elbehovet och är det kraftslag som både på kort sikt och lång sikt kan bidra till en hög utbyggnadstakt av fossilfri elproduktion. Det värde som vindkraft ger samhället beskrivs i utredningen utifrån värdet av den el som vindkraften producerar. Andra väsentliga värden som vindkraften ger det vill säga möjlighet till näringslivsutveckling, bättre konkurrenskraft och tillgång på förnybar el för samhället beskrivs enbart som symboliska värden och inget direkt värde för kommunen eller invånarna. Ett sådant perspektiv oavsett kraftslag ger inte en rättvis bild av elproduktionens fulla värde för samhället.

Teknikneutralitet bör beaktas i utformningen

Energimyndigheten anser att teknikneutralitet bör beaktas i utformningen av system för incitament och kompensation. En teknikneutral lösning skulle kunna bli alltmer relevant med den snabba utveckling som krävs för att nå energi- och klimatmålen där alla fossilfria kraftslag kommer behövas. Ett system som fokuserade enbart på vindkraft skulle kunna snedvrider konkurrensen gentemot andra fossilfria kraftslag. Syftet med ersättningen behöver också tydliggöras. Det är en stor skillnad i huruvida en ersättning handlar om en främjande ersättning eller en ersättning för något som skadas. Energimyndigheten har även i underliggande analyser till den nationella strategin för vindkraft lyft ett behov av att samtidigt utreda om liknande regler bör gälla för andra verksamheter. Frågan bör även betraktas i ett bredare perspektiv exempelvis: vad blir konsekvenserna om enskilda och kommuner förväntar sig ersättning för olika typer av verksamheter och förändringar i samhället.

Kommunernas incitament

Energimyndigheten delar utredningens bedömning att frågan om en kommunal intäkt bör beredas vidare inom Regeringskansliet. Energimyndigheten anser att ett ekonomiskt incitament, via exempelvis fastighetsskatt eller statligt stöd, riktat till kommunerna i syfte att främja utbyggnad av vindkraft kan krävas så länge det kommunala vetot finns kvar. Energimyndigheten anser även att den tidigare utredningens förslag¹ om att göra kommunernas ställningstaganden mer förutsägbara bör genomföras, i syfte att minska risken för att förslagen som ges här ska minska investeringsintresset. Oavsett hur ett incitament till kommunerna utformas är det tveksamt om det främjar utbyggnad av vindkraft i södra Sverige och i kommuner med stor kommunal budget. För dessa kommuner utgör inte ersättningen något större ekonomiskt tillskott.

Ersättning till närboende

Utredningen konstaterar att en intäktssdelning till närboende *inte* kommer att öka kommunernas tillstyrkan. Energimyndigheten avstyrker därför förslaget med

¹ SOU 2021:53, En rättssäker vindkraftsprövning

motivering att en ersättning bör bidra till att främja en ökad vindkraftsutbyggnad. Energimyndigheten ser att eventuella negativa konsekvenser för närboende bör hanteras inom ramen för tillståndsprövningen. Även här bör det bredare perspektivet lyftas om vad konsekvenserna blir om enskilda förväntar sig ersättning för olika typer av verksamheter och förändringar i samhället. Det finns även en uppenbar risk att det blir kontraproduktivt och utnyttjas och används i en form av argumentation mot vindkraft. Energimyndigheten anser att om en ersättning till enskilda ändå införs så bör storleken baseras på den faktiska omsättningen för vindkraftsparkerna och inte en beräknad sådan utifrån spotpriset på elmarknaden.

Lokalsamhället

Energimyndigheten tillstyrker utredningens förslag som kan bidra till att formalisera och styra upp formerna för stöd till lokalsamhället. Det finns en poäng med att det avsätts medel från vindkraftsparken på detta sätt eftersom det på ett konkret sätt ger något till samhället. Förslaget innebär att det finns en hög frihetsgrad till vad ersättningen kan gå till. Då det finns begränsningar i hur mycket medel som kan gå till och användas av föreningsliv, skidspår och friluftslivsanläggningar bör ett stöd för det lokala samhället kunna användas för lokal och regional näringslivsutveckling.

Inlösen

Energimyndigheten avstyrker förslaget om att införa rätt till inlösen för fastighetsägare. Hur betydelsefull frågan skulle kunna bli är svår att utvärdera men i södra Sverige med sannolikhet för fler närboende skulle det kunna innebära att projektörer teoretiskt sett kan bli ägare till ett större antal fastigheter. Utredningen menar samtidigt att förslaget om att införa en intäktsdelning till närboende kompenserar för de närboendes förlust av fastighetsvärde och kan bidra till att öka fastighetens värde vid en försäljning på marknaden. Det innebär att inlösen enbart bedöms vara aktuellt vid så kallade ytterkantsfall där intäktsdelningen inte har tillräckligt kompenserande verkan. Sammantaget innebär förslaget en svårbedömd risk för investerare, vilket kan göra att investeringar går till andra marknader.

Incitament i form av stöd för planering

Utredningens förslag är lämpligt formulerade och ger förutsättningar för såväl ökad kompetens, och planeringsberedskap hos kommuner och länsstyrelser. Kommunerna kommer under tiden som planeringsunderlag tas fram fortsatt behandla tillstånd till vindkraftsprojekt. Det finns ingenting som talar för att kommunerna kommer upphöra ge tillstånd i väntan på att kunskapsunderlag från länsstyrelser och kommun är framtagna. När planeringen är på plats så kommer förutsägbarhet och möjligheter till etablering vindkraft att väsentligt öka. Energimyndigheten och Länsstyrelsen i Västra Götaland har, efter att utredningen presenterades, fått i uppdrag att utveckla den lokala och regionala planeringen för elektrifieringen. Enligt uppdraget ska Energimyndigheten ta fram en vägledning och ett metodstöd till Lagen om kommunal energiplanering och vid behov göra en översyn om det finns behov av förändringar i lagen.

Energimyndigheten ser att utredningens förslag om att ta fram en vägledning därmed täcks inom ramen för detta regeringsuppdrag. Energimyndigheten tillstyrker att det införs ett tillfälligt planeringsstöd för kommuner för energiplanering med fokus på utbyggnad av fossilfri elproduktion.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Robert Andréén. Vid den slutliga handläggningen har därutöver deltagit avdelningschef Caroline Asserup, chefsjurist Rikard Janson, enhetschef Fredrik Svartengren och handläggaren Linda Kaneryd. Föredragande har varit handläggaren Linda Kaneryd.

Detta beslut är elektroniskt signerat i Energimyndighetens ärendehanteringssystem och saknar därför underskrift